

***Godność człowieka pasją wychowawczą
doktor Wandy Półtawskiej
Human dignity with the educational passion
of Dr. Wanda Półtawska***

ABSTRACT

RESEARCH OBJECTIVE: The aim of the article is to show the educational passion of Wanda Półtawska, shaped under the influence of war experiences and recognizing in the background of the ethical chaos and anthropological crisis that the 21st century is marked by.

RESEARCH PROBLEM AND METHODS: The research problem is defined: why and in what sense does the dignity of the human person become the essence of Wanda Półtawska's educational passion? In searching the answer to it, the hermeneutics of her texts and statements used, as well as the analysis of her narrative during personal meetings with the Author of this article.

THE PROCESS OF ARGUMENTATION: First, several representative characters, who had the dramatic experiences of the Second World War were shown. Transcending extermination camp sufferings (*passio*), they started various initiatives for protecting human dignity. Then, the selected aspects concerning Wanda Półtawska's dignity attitude were presented from her biography. The third part exposes the theses regarding the main value of human life, which Wanda Półtawska passes to young generations with real passion.

RESEARCH RESULTS: The conducted analysis shows that Dr Półtawska's educational passion is to awaken the awareness of personal dignity and the dignity of every human being in young generations. Dr. Półtawska justifies this from the perspective of theological reflection on human dignity and explicates it in the phrase "genealogia divina – God's origin of man."

CONCLUSIONS, INNOVATIONS AND RECOMMENDATIONS: The analysis and interpretation of the collected research material on the life of Wanda Półtawska brings out the value of passion. It is the original "pedagogy of life" understood as upbringing – educational attitude that leads a young person towards discovering the sense of life, by becoming aware of dignity of every human being to self, regardless of the circumstances.

→ **KEYWORDS:** WANDA PÓŁTAWSKA, DIGNITY, SUFFERING, UPBRINGING, WAR

STRESZCZENIE

CEL NAUKOWY: Celem artykułu jest ukazanie istoty pasji wychowawczej kształtującej się u doktor Wandy Półtawskiej pod wpływem doświadczeń wojennych oraz odczytanie jej na tle chaosu etycznego i kryzysu antropologicznego, którymi jest naznaczony XXI wiek.

PROBLEM I METODY BADAWCZE: Problem badawczy brzmi: dlaczego i w jakim sensie godność osoby ludzkiej jest istotą pasji wychowawczej dr Półtawskiej? W poszukiwaniu odpowiedzi na to pytanie zastosowano hermeneutykę jej tekstów i wypowiedzi oraz analizę jej narracji podczas spotkań z autorką artykułu.

PROCES WYWODU: Najpierw pokazano dwie postaci, które poprzez transcendowanie swojego *passio* z obozów koncentracyjnych odnalazły sens życia i podjęły działania na rzecz ochrony godności człowieka. Następnie przedstawiono kilka aspektów z biografii dr Półtawskiej pokazujących jej postawę godnościową, a dalej wskazano główną tezę o wartości życia ludzkiego, którą dr Półtawska głosi młodym pokoleniom z prawdziwą pasją.

WYNIKI ANALIZY NAUKOWEJ: Przeprowadzona analiza pokazuje, że pasją wychowawczą dr Półtawskiej jest budzenie w młodych pokoleniach świadomości godności osobistej i każdego człowieka. Dr Półtawska uzasadnia to z perspektywy teologicznej refleksji nad godnością człowieka i wyraża sformułowaniem „*genealogia divina* – Boże pochodzenie człowieka”.

WNIOSKI, INNOWACJE, REKOMENDACJE: Analiza i interpretacja zgromadzonego materiału badawczego dotyczącego życia dr Półtawskiej ukazują wartość jej pasji. Jest nią oryginalna „pedagogia życia”, czyli takie podejście wychowawczo-edukacyjne, które prowadzi młodego człowieka do odkrywaniu sensu życia poprzez uświadomienie sobie godności każdej istoty ludzkiej bez względu na okoliczności.

→ **SŁOWA KLUCZOWE:** WANDA PÓŁTAWSKA, GODNOŚĆ, CIERPIENIE, WYCHOWANIE, WOJNA

Wprowadzenie

Trzecia dekada XXI wieku stawia przed edukacją radykalne wyzwania natury antropologicznej i etycznej (Morin, 2020; Olbrycht, 2020; Zambrano, 2021, 2020, s. 20)¹. Mimo postępu cywilizacyjnego bardziej niż kiedykolwiek dostrzega się kruchość kondycji ludzkiego życia i konieczność budzenia szacunku dla niego. Jednym z istotnych powodów takiego stanu rzeczy są wciąż toczące się wojny i ogniska zapalne w różnych częściach świata (Degl'Innocenti, 2022), a zwłaszcza wojna, którą w 2022 r. Rosja wzniesła w Ukrainie, przynosząc konsekwencje destrukcyjne w wymiarze światowym w różnych obszarach życia człowieka². Wojna ta pogłębia wszystkie kryzysy, jakich

---

¹ Maria Zambrano stwierdza: „Przeżywamy jedną z najciemniejszych nocy, nigdy dotąd nie spotykaną [...]. Coś bezpowrotnie odeszło, trzeba zrobić wszystko, by człowiek Zachodu podjął trud odrodzenia” (2020, s. 2).

² Wzniesając nienawiść, wystawia na próbę także edukację międzykulturową dążącą do kształtowania postaw otwartości na różnorodność, szacunku, akceptacji i tolerancji osób z innych kultur

doświadcza ludzkość: antropologiczny, ekologiczny, ekonomiczny, a także cywilizacyjny³. Analiza ostatnich dwóch wieków pokazuje, że każda wojna zawsze wyzwała w człowieku skrajne reakcje: od bezwzględnej destrukcji drugiego (Surminski, 2011; Półtawska, 2009a; Wińska, 1985), po radykalne poświęcenie się dla innych, a nawet oddanie swojego życia (Durma, 2017; Terlikowski, 2017). Po wybuchu wojny w Ukrainie Edgar Morin dokonał analizy skutków wojen XX i XXI w. i na tej podstawie apeluje o zintensyfikowanie edukacji na rzecz pokoju, aby uniknąć najgorszej tragedii, jaką byłaby nowa wojna światowa (2023, s. 99–103). Bez wątpienia może w tym pomóc wiedza o przeżyciach ofiar drugiej wojny światowej. Ich historie pokazują, co znaczy nie dać się pokonać złu, jakie wojna przynosi, lecz zachowując własną godność, ocalić sens życia. Akt przebaczenia, jakiego dokonywali, uczynił ich wolnymi, otwierając im perspektywę życia z pełną godnością, z niezwykłą pasją, o czym świadczą ich dokonania. Szczególnym przykładem tego są ofiary obozów koncentracyjnych, tacy jak Viktor Frankl, Edith Eger i Wanda Półtawska, o której jak dotąd niewiele napisano (Krzyżak, 2017), lecz jej zaangażowanie na rzecz obrony godności człowieka jest w Polsce bardzo znane, o czym świadczą liczne nagrania jej wypowiedzi dostępne w serwisie YouTube.

Celem artykułu jest ukazanie istoty pasji wychowawczej, kształtującej się u doktor Wandy Półtawskiej pod wpływem doświadczeń wojennych oraz odczytanie jej na tle chaosu etycznego i kryzysu antropologicznego, którymi jest naznaczony XXI wiek. Podjęty w artykule problem badawczy brzmi: Dlaczego i w jakim sensie godność osoby ludzkiej jest istotą pasji wychowawczej dr Półtawskiej? W postępowaniu badawczym zastosowano hermeneutykę jej tekstów i wypowiedzi, przyjmując, że termin „tekst” może oznaczać nie tylko słowo, lecz także „wiarę [...], ludzkie zachowania, wydarzenia, rzeczywistość społeczną” (Galarowicz, 1992, s. 43; Ricoeur, 1985, s. 314–326). Bezcenne w tej analizie stały się także narracje dr Półtawskiej, których autorka artykułu miała możliwość wysłuchać podczas osobistych spotkań.

W pierwszej części ukazano sens i znaczenie godności człowieka z perspektywy dwojga ofiar, a zarazem bohaterów⁴ obozów koncentracyjnych. Osoby te, transcendując własne cierpienie, zaangażowały się z pasją w promowanie wartości godności każdego ludzkiego życia. W drugiej i trzeciej części zaprezentowano oryginalność wychowawczej pasji dr Półtawskiej, która w listopadzie 2023 r. skończy 102 lata i, jak sama

---

i tradycji, co stanowi podstawę współpracy w budowaniu pokoju i pojednania (Kozubek i Silva, 2023; Catarci i in., 2021; Nikitorowicz, 2021; Milan, 2019; Rembierz, 2019; Ogrodzka-Mazur, 2018; Grzybowski, 2013).

³ W 2017 r. 80 mln ludzi było na skraju głodu, po pandemii już 276 mln, a obecnie 345 mln (Morin, 2023, s. 103).

⁴ Urszula Wińska pod koniec lat 70. XX w. przeprowadziła badania wśród więźniarek obozu w Ravensbrück, by z ich doświadczeń wydobyć wartości, które pomogły im przeżyć obóz oraz zachować w nim godność ludzką. W publikacji na ten temat sugeruje, by „historycy, socjologowie, psychologowie w swoich przyszłych badaniach poznali całą prawdę”, a więc także to, że w obozie nie były tylko ofiarami, lecz też bojowniczkami” (1985, s. 7).

mówi, od 80 lat nieustannie woła o szacunek dla każdego ludzkiego życia. To pokazuje, że prawdziwa pasja wychowawcza nie ma granic. Podjęta problematyka odsłania nowe obszary do badań i refleksji pedagogicznej.

Niezlomni świadkowie godności ocalonej

Godność człowieka odnosi się do jego niezbywalnej i nieodłącznej wartości i w takim sensie jest uważana za podstawę jego praw (ONZ, 1948)⁵. Sens i znaczenie godności człowieka można rozważać z różnych perspektyw. Kluczem interpretacyjnym podjętej tu refleksji jest perspektywa teologii chrześcijańskiej, gdyż do takiej odnosi się dr Półtawska zarówno w interpretacji własnego doświadczenia, jak i wychowawczego przesłania do młodych (2018; Jan Paweł II, 1979; 1987, nr 47). W takim ujęciu godność osoby ludzkiej jest postrzegana jako niezniszczalny obraz Boga Stwórcy – *imago Dei* (Mariański, 2017b, s. 39–94; Mazurek, 2001, s. 133). Teologiczne uzasadnienia godności osoby ludzkiej są wiążące dla ludzi wierzących w Boga, filozoficzne⁶ dla tych o przekonaniach innych niż katolickie, lecz „godność człowieka (przyrodzona i nadprzyrodzona) sprawia, że nie może być on traktowany jako rzecz, środek, narzędzie” (Mariański, 2017a, s. 51). Przeżycia więźniów obozów koncentracyjnych pokazują, że choć ich godność osobowa była przez nazistów programowo wystawiona na zniszczenie, to zdołali ją w sobie ocalić i uczynić generatywną – dającą nowe życie, o czym świadczą zrodzone przez nich dzieła ukierunkowane na poszukiwanie sensu życia.

Viktor Frankl (1905–1997) – logoterapia dla odzyskiwania sensu życia

Austriacki psychiatra pochodzenia żydowskiego przeżył dramatycznie lata 1942–1945 w czterech obozach koncentracyjnych. Śmierć żony, rodziców i brata, brutalna przemoc, głód i obcowanie z eksterminacją, gorzka „egzystencja odartej z wszelkiej godności” doprowadziły go do ponownego odkrycia sensu i wartości ludzkiego życia. Frankl widział, że „więzień obozu, jeśli nie walczył ostatkiem sił o zachowanie szacunku dla samego siebie, zatracił poczucie bycia jednostką, istotą rozumną, obdarzoną wewnętrzną wolnością i wartością” (2016, s. 55), dlatego poszukiwanie sensu życia bez względu na warunki czy okoliczności uznał za fundament metody psychoterapii znanej pod pojęciem

⁵ „Wszystkie istoty ludzkie rodzą się równe i wolne w swej godności i prawach. Są obdarzone rozumem i sumieniem i powinny postępować wobec siebie w duchu braterstwa” (Powszechna deklaracja praw człowieka – ONZ, 1948).

⁶ „Godność osobowa w sensie ontologicznym [...] jest niezbywalna, nieutralna, niestopniowalna i absolutna. Ma swoją podstawę w ontycznej strukturze człowieka, [...] jest niezależna od kontekstu historycznego i społecznego. Posiada ją zatem każdy człowiek, niezależnie od przynależności do danego narodu, klasy, rasy, religii, wykształcenia i zawodu” (Mariański, 2019, s. 5).

logoterapii. Zakłada się w niej, że sens życia można odkryć poprzez: (1) twórczą pracę lub działanie (dokonania i osiągnięcia); (2) doświadczanie czegoś (dobroci, prawdy, piękna) w bezpośrednim kontakcie z przyrodą lub kulturą oraz z innym człowiekiem, którego wyjątkowości można doznać dzięki miłości; (3) to, jak człowiek znosi nieuniknione cierpienie. Ten trzeci sposób jest szczególnie aktualny współcześnie w kontekście wyzwań edukacyjnych związanych z kryzysem antropologicznym, gdyż prowadzi do odkrywania sensu i wartości cierpienia. Frankl twierdził, że nawet wtedy, gdy człowiek znajdzie się „w beznadziejnej sytuacji, twarzą w twarz z przeznaczeniem, którego nie sposób zmienić”, zawsze może uczynić coś, do czego zdolny jest tylko człowiek: „przemiany osobistej tragedii w triumf ludzkiego ducha, upadku w zwycięstwo. W sytuacji, której nie można zmienić, człowiek stoi przed wyzwaniem: «zmień samego siebie»” (Frankl, 2016, s. 97–99).

Edith Eva Eger – pokonywanie traumy poprzez rezyliencję

Węgierska Żydówka Edith Eger (ur. 1927) w 1944 r. jako nastolatka wraz z rodziną została wysłana do obozu zagłady w Auschwitz. Tam odkryła w sobie nieznaną jej wcześniej potencjał wynikający ze samoświadomości własnej godności:

Pierwszego wieczoru zmusili mnie, żebym tańczyła dla oficera SS, Josefa Mengele [...]: „Zatańcz dla mnie!”, rozkazał, a ja stanęłam na lodowatej betonowej podłodze baraku sparaliżowana ze strachu. Na zewnątrz obozowa orkiestra zaczęła grać walca *Nad pięknym modrym Dunajem*. Przypominając sobie radę mamy – „Nikt nie może zabrać ci tego, co przechowujesz w umyśle” – zamknęłam oczy i uciekałam do swojego świata. W myślach nie byłam więźniarką obozu śmierci, zziębniętą, głodną i zdruzgotaną utratą bliskich. Stałam na scenie budapeszteńskiej opery i tańczyłam partię Julii z baletu Czajkowskiego. Kryjąc się w tym prywatnym azylu, zmusiłam ręce, żeby się uniosły, a nogi, żeby wirowały. Zebrałam wszystkie siły, by tańczyć o życie (Eger, 2021, s. 7).

Ten fakt uświadomił jej sens i znaczenie wolności:

Zdaję sobie sprawę, że doktor Mengele, ten wytrawny morderca, który tego ranka zamordował moją matkę, jest bardziej biedny niż ja. Mój umysł jest wolny, ale jego nigdy tego nie zazna. Będzie zmuszony żyć ze świadomością tego, co zrobił. Jest więźniem bardziej niż ja. [...] Gdy kończyłam swój taniec, modliłam się. Nie za siebie, lecz za niego, aby – ze względu na jego dobro – nie chciał mnie zabić (Eger, 2022, s. 62).

To poczucie wolności, które ontycznie jest związane z poczuciem godności stało się fundamentem jej oryginalnego podejścia psychoterapeutycznego: „Każda chwila w Auschwitz była piekłem na ziemi. I moją szkołą życia. Zmagając się ze stratą, torturami, głodem i stałym zagrożeniem życia, odkryłam narzędzia przetrwania i wolności, które każdego dnia stosuję w swojej praktyce psychologicznej oraz w życiu prywatnym” (Eger, 2021, s. 7). Eger została psychoterapeutką, specjalistką w terapii traumy,

zwłaszcza wojennej⁷. Głosi zasadę wewnętrznej wolności, która kształtuje rezylencję (Eger, 2021). Na podstawie swojego doświadczenia traumy obozowej uważa, że najgorszym więzieniem jest to, które człowiek sam sobie zbuduje – „własny umysł”, dlatego „fundamentem wolności jest umiejętność dokonywania wyborów”.

Nie potrafiłam odwrócić systematycznej dehumanizacji ani zatrzymać rzezi ponad sześciu milionów niewinnych istot, które zginęły w obozach zagłady. Mogłam jedynie zdecydować, jak zareaguję na tę grozę, rozpacz i bezsens. [...] udało mi się odnaleźć w sobie nadzieję [...]. „Rozszerzam” swoje doświadczenia, tej, która przetrwała niewyobrażalne i żyję, by pokazać ci, jak uwolnić się od przekonań, które cię ograniczają, i wykorzystywać swój potencjał (Eger, 2021, s. 8, 83).

Spojrzenie na kwestię godności człowieka z perspektywy tych więźniów obozowych, a byli bardzo młodzi, pokazuje, że na fundamencie transcendowanego cierpienia (w swej istocie *passio*) w każdym z nich zrodziła się pasja do życia, którą po wojnie przetworzyli w konkretne dzieła, dając także nowe spojrzenie na temat sensu i znaczenia cierpienia.

Źródła postawy godnościowej

Wanda Półtawska (z d. Wojtasik) urodziła się 2 listopada 1921 r. w Lublinie jako najmłodsza z trzech córek Adama Franciszka Wojtasika i Anny z domu Chaber. W jej wspomnieniach szczególnie miejsce zajmuje ojciec, który wprowadził ją w życie religijne, kontakt z naturą i wykształcenie. O wyjątkowości tej relacji świadczy ten epizod:

Wróciłam w czerwcu 1945 r. z lagru [...] mama obmywała ostrożnie moje ciało, ostrożnie, bo wróciłam z czyracycą, plagą lagru: miałam na ciele pełno wrzodów. A potem tata, jak dawniej, otulił mnie nie kołderką, ale prześcieradłem i zaniósł mnie do łóżka – tylko że niosąc, płakał [...]. A ja te ręce, ramiona mojego ojca czuję na sobie zawsze, ile razy coś mi dolega. Pamięć czułych, bezpiecznych rąk ojca (Półtawska, 2023b, s. 11–22).

Rzetelne wykształcenie, formację religijną i społeczną dr Półtawska otrzymała w szkole sióstr urszulanek w Lublinie, miejscu wspianiałych nauczycieli, którzy żyli z uczniami w wielkiej przyjaźni i mądrze podsycali młode umysły, rozbudzali inicjatywę, dawali im serce i rozwijali ducha (Półtawska, 2023b, s. 23–36). To doświadczenie relacji wychowawczej opartej na podmiotowości ucznia i autorytecie nauczyciela znajduje swoje odbicie w relacji dr Półtawskiej z młodymi.

W poszukiwaniu źródeł społecznego zaangażowania dr Półtawskiej i jej wrażliwości na godność człowieka sięgnąć trzeba do jej zaangażowania w IV Lubelskiej Drużynie Harcerskiej im. Orłąt Lwowskich. Harcerska formacja odcisnęła trwałe ślady na jej psychice

⁷ Pracowała na Uniwersytecie Kalifornijskim w San Diego, głosiła wykłady w USA i za granicą. Była konsultantką amerykańskich wojsk lądowych i marynarki w zakresie treningu odporności psychicznej i leczenia zespołu stresu pourazowego (Eger, 2018, s. 229).

i zaowocowała wrażliwością na piękno i wartość każdego istnienia. Harcerstwo stało się dla niej skarbnicą ideałów, tam zrozumiała, czym jest radosna, jasna i czysta przyjaźń:

[...] wędrowaliśmy po górach, spaliliśmy pokotem na sianie, druhny i druhowie obok siebie, [...] były wspólne ogniska pełne śmiechu, śpiewu, pełne inwencji [...] i zanim obóz poszedł spać, biła w niebo wieczorna pieśń: „O, Panie Boże, Ojczy nasz, w opiece swej nas miej!” (Półtawska, 2023b, s. 37; 38–48).

Naturalną konsekwencją takiej formacji było jej zaangażowanie w służbę pomocniczą z chwilą wybuchu II wojny światowej. Przystąpiła do konspiracyjnej walki jako łączniczka – uczestnicząc jednocześnie w tajnym nauczaniu (Półtawska, 2001a, 2001b). 17 lutego 1941 r. została uwięziona na Zamku Lubelskim, gdzie była przesłuchiwana i torturowana przez Gestapo, lecz nie dała się złamać i nie wydała nikogo, okazując tym samym niezwykle hart ducha i bohaterstwo. 22 września została przewieziona do obozu koncentracyjnego Ravensbrück z zaocznym wyrokiem śmierci. Tam z numerem obozowym 7709 stała się ofiarą pseudomedycznych eksperymentów. Jeśli świat dowiedział się o tym już podczas wojny, to dzięki otwartemu „buntowi Polek”, w który młoda Wanda była w pełni zaangażowana (Półtawska, 2009b).

W Ravensbrück doświadczyła okrucieństwa, brutalności, sztycherstwa, lecz pośród tej „masy gnanej brutalną siłą” zachowała swoje człowieczeństwo, o czym tak wspomina: „A jednak miałam taki kącik mojego ‘ja’, w którym zachowałam przecież wewnętrzną wolność”. I choć dla swych oprawców, którzy „wydawali się panować nad całym światem”, czuła pogardę, to jednak, jak wspomina: „w sobie byłam przecież nietknięta i udało mi się zachować coś, co mi pomogło przetrwać te ponad cztery lata. Zachowałam... ciekawość”. Owa ciekawość dotyczyła poszukiwania sensu człowieczeństwa w postawach oprawców i więźniów. Jeśli wszyscy są dziełem Bożym i na obraz Boga stworzeni, to dlaczego tak postępują – pytała. „Kim jesteś człowieku? [...]. Męskość – wstrętna, kobiecość – okrutna. [...] Człowiek jawił mi się jako zagadka, do której nie mam klucza” (Półtawska, 2009a, s. 24–25, 26, 28). Nieludzkie warunki obozowe i okrucieństwo hitlerowskich oprawców (z powodu wyczerpania głodem wyrzucono ją już do trupiarni) wpłynęły na zmianę jej decyzji dotyczącej kierunku studiów: zamiast polonistyki postanowiła zostać psychiatrą, aby zrozumieć to wszystko i pomagać ludziom.

W 1947 r. Wanda Wojtasik wyszła za Andrzeja Półtawskiego (1923–2020), późniejszego profesora filozofii. Życie prywatne jej rodziny (cztery córki i ośmioro wnucząt) było zanurzone w przyjaźni z ks. Wojtyłą, późniejszym papieżem Janem Pawłem II, którego poznała w 1953 r. i z którym współpracowała na rzecz rodziny do końca jego życia (Półtawska, 2009a). Jako doktor psychiatrii zajmowała się ludźmi młodymi, a zęknienie się z ich problemami skierowało jej zainteresowania badawcze na rodzinę, co zaowocowało powołaniem w 1967 r. Instytutu Teologii Rodziny przy Papieskim Wydziale Teologicznym w Krakowie, którym kierowała przez 33 lata. Prowadziła też badania „dzieci oświęcimskich” – osób, które jako dzieci przebywały w obozach koncentracyjnych. W 1969 r. dr Półtawska zrezygnowała z pracy dydaktycznej na uczelniach i w pełni

zajęła się poradnictwem małżeńskim i rodzinnym, promując antropologię adekwatną, której podstawy wypracowała we współpracy z kard. Wojtyłą.

Z wychowawczą pasją o godność człowieka

O pasji wychowawczej dr Półtawskiej świadczy jej praca dydaktyczna na uczelniach krakowskich, w Instytucie Studiów nad Małżeństwem i Rodziną przy Papieskim Uniwersytecie Laterańskim w Rzymie, jej przemówienia podczas wydarzeń naukowych i kulturalnych, wywiady oraz spotkania z młodzieżą. Mimo ponad stu lat wciąż przyjmuje w swoim domu młodych ludzi, dzieląc się z nimi mądrością, budząc świadomość tożsamości osobowej, którą ukazuje w świetle nauczania Kościoła katolickiego, zwłaszcza antropologii adekwatnej Jana Pawła II.

„Nie jesteś gorylem”, czyli u podstaw antropologii adekwatnej

W 2021 r. nagroda Feniks Specjalny Stowarzyszenia Wydawców Katolickich w kategorii Multimedia z Nagrodą Krajowej Rady Radiofonii i Telewizji została przyznana dr Półtawskiej za cykl wykładów zatytułowany *Nie jesteś gorylem. Boże pochodzenie człowieka* (2020). Ontologiczne znaczenie pojęcia feniksa obrazuje życie dr Półtawskiej, która zwycięsko „powstała z żaru cierpień i bliskiej śmierci”, dlatego rozumie wartość życia człowieka, o czym niestrudzenie mówi młodym pokoleniom, aby budzić w nich świadomość człowieczeństwa. To wyróżnienie wydobywa istotę jej pasji: wskazywanie młodym ludziom możliwości realizacji ludzkiego potencjału na bazie chrześcijańskich zasad życia społecznego, gdyż „człowiek jest stworzeniem ukształtowanym przez Boga”. Dr Półtawska uzasadnia to antropologią św. Jana Pawła II:

[...] pośród wszystkich stworzeń tylko człowiek jest „osobą”, podmiotem świadomym i wolnym, i właśnie dlatego stanowi „ośrodek i szczyt” wszystkiego, co istnieje na ziemi [...]. Osobowa godność jest niezniszczalną własnością każdej ludzkiej istoty, która jest jedyna i niepowtarzalna, dlatego nie można jej sprowadzić do tego, co mogłoby ją zmiażdżyć i unicestwić w anonimowości kolektywu, instytucji, struktury czy systemu. Osoba w swojej indywidualności nie jest numerem, ogniwem łańcucha ani trybem systemu (Jan Paweł II, 1988, nr 37).

Dr Półtawska wyraża to w zwrocie „nie jesteś gorylem” i z troską mówi do młodych w sposób bezpośredni: „Skąd się wzięłeś człowieku? Po co żyjesz człowieku? Jak masz żyć? Jakie są kryteria życia? Boga wam podważają, Ojczyznę wam podważają, Honor – o honorze w ogóle się nie mówi. Więc, co wy możecie robić?” (Półtawska, 2013). W czasach relatywizmu na temat sensu i znaczenia małżeństwa i rodziny dr Półtawska z ogromnym zaangażowaniem i troską mówi młodym, że człowiek może stać się podobny do zwierzęcia, jeśli odwróci się od Boga, który z miłości dał mu życie, i porzuci

drogę, którą Stwórca mu wyznaczył. Dar życia zobowiązuje do szanowania Bożych praw, bez których człowiek powoli dziczeje i przestaje być kimś jedynym i wyjątkowym.

Jeżeli wiesz na pewno, że nie jesteś byle kim, lecz osobiście stworzony, indywidualnie, przez Stwórcę, to nie możesz zachowywać się jak zwierzę, bo zadaniem człowieka jest rozwój. [...]. Mądrość jest dla każdego, ale trzeba ją zdobyć, nikt się nie rodzi mądry, ale też nie rodzi się głupi. Mądrości nie można odziedziczyć, mądrość jest zadaniem [...]. Świat jest stworzony olbrzymi i piękny, a mądrość to zdolność wyboru (Półtawska, 2023a).

Ta prawda o konieczności dojrzewania do dokonywania wolnego wyboru, którą głoszą również Frankl i Eger, prowadzi do poszukiwania sensu życia.

Genealogia divina, czyli o źródłach godności człowieka

„Wszystkie problemy indywidualne człowieka, problemy rodziny i małżeństwa rozwiązuje *genealogia divina* – Boże pochodzenie człowieka” – do tych słów Jana Pawła II, stanowiących fundament jego teologii ciała, odwołuje się dr Półtawska (2018, s. 9; Jan Paweł II, 2020). Wykładnią tej opartej na personalizmie antropologii jest zbiór wykładów wygłoszonych w latach 2011–2013 dla bielskiego oddziału Instytutu Teologii Rodziny zatytułowany *Genealogia divina. O Bożym pochodzeniu człowieka* (2018). Półtawska jest przekonana, że młodym ludziom trzeba wyjaśniać podstawy życia małżeńskiego i rodzinnego, dlatego ich uwagę koncentruje przede wszystkim na poszukiwaniu prawdy o człowieku: o kobiecości, męskości i specyfice ich relacyjności, o sensie ludzkiej płciowości. Ukazuje uwarunkowania prawidłowego funkcjonowania rodziny, a zatem pisze o mądrym wyborze współmałżonka, o znaczeniu aktu seksualnego oraz zagrożeniach dla jego wartości, jakim jest antykoncepcja, o sytuacji psychologicznej małżonków po urodzeniu pierwszego dziecka, a także o wstydzie i wstydlivosti jako postawach umożliwiających afirmację tajemnicy ciała ludzkiego, prowadzącej do pięknej miłości.

Próba syntezy

Najbardziej dostrzegalnymi skutkami kryzysu antropologicznego w kontekście wychowania są: wielowymiarowa przemoc, niszcząca każdy moralnie podyktowany „wał” oraz coraz słabsza kondycja psychiczna młodych pokoleń ujawniająca się w depresji (Moroń i Atlas, 2023)⁸. Postępujące zatracanie przez współczesnego człowieka tożsamości – pozbywanie się metafizycznych podstaw bycia osobą obniża poprzeczkę jej antropologicznego potencjału. Taki stan rzeczy „pociąga za sobą zaćmienie sumień i wartości,

---

⁸ UNICEF podaje w 2021 r., że u 10,8% dzieci w wieku 10–17 lat w Polsce występowały różne formy zaburzeń psychicznych (409 tys. osób). Wg NFZ specjalistycznej opieki psychiatrycznej i psychologicznej potrzebowało ok. 630 tys. młodych ludzi (Fundacja Nie Widać Po Mnie, b.d.).

a następnie utratę znaczenia i celu edukacji” (Raspi, 2020). Jeśli młody człowiek nie jest wychowywany i kształcony do zrozumienia swojego bycia osobą, swojej głębi ontologicznej i transcendentnego wymiaru, który go wyróżnia, to w konsekwencji traci z pola widzenia własną godność nierozzerwalnie związaną z jego byciem w świecie (Morin, 2020; Półtawska, 2018, s. 11–22).

Analiza i interpretacja zgromadzonego materiału badawczego dotyczącego życia dr Półtawskiej ukazuje wartość jej pasji. Jest nią oryginalna „pedagogia życia”, czyli takie podejście wychowawczo-edukacyjne, które prowadzi młodego człowieka do odkrywania sensu życia poprzez uświadomienie sobie godności każdej istoty ludzkiej bez względu na okoliczności. Wychowywać oznacza prowadzić osobę do pełnej samoświadomości ontycznej, dzięki czemu staje się ona zdolna do uznania i szanowania godności człowieka, a to jest niezbędnym warunkiem budowania cywilizacji miłości i pokoju. Półtawska potrafiła „przetworzyć” nienawiść skierowaną w niszczenie godności człowieka, w miłość do życia, w bezwarunkową obronę każdego ludzkiego życia jako wartości niezbywalnej. Wiedza o wojennym doświadczeniu Wandy Półtawskiej oraz o jej zaangażowaniu na rzecz obrony i afirmacji godności każdego człowieka może skierować młodych ludzi do głębszej refleksji nad sensem i wartością ludzkiego życia.

Miałam piękne życie – stwierdza. – Mam piękne życie. To nie moja zasługa, że żyję sto lat – nie ma w tym oczywiście mojego udziału – natomiast styl życia człowiek może sobie wybrać. Ja chcę uratować życie każdego człowieka, który został stworzony dla nieba. A innych ludzi nie ma (Półtawska 2023b, s. 644).

BIBLIOGRAFIA

- Catarci, M., Fiorucci, M., Giorda M.Ch., Gervasio, G., Merluzzi, M. i Perucchini, P. (2021). „Non avere paura”: prevenire le discriminazioni attraverso l’educazione interculturale. *Educational Reflective Practices – Open Access*, (1-Special). <https://doi.org/10.3280/erp1-special-2021oa12465>
- Degl’Innocenti, A. (2022). *Non solo Ucraina: Ecco quante e quali sono le guerre nel mondo*. Italia che cambia. <https://www.italiachecambia.org/2022/04/guerre-nel-mondo>
- Durma, I. (2017). Poświęcić swoje życie dla innych. Ofiara Edyty Stein, Laury Vicuñi i nazaretanek z Nowogródka. *Tarnowskie Studia Teologiczne*, 36(2), s. 171–181. <http://dx.doi.org/10.15633/tst.2622>
- Eger, E.E. (2018). *Wybór. Przetrwac niewyobrażalne i żyć* (B. Szelewa, tłum.). Wydawnictwo Czarna Owca.
- Eger, E.E. (2021). *Dar. 12 lekcji, dzięki którym odmienisz swoje życie* (M. Hermanowska, tłum.). Dom Wydawniczy REBIS.
- Eger, E.E. (2022). *La scelta di Edith* (L. Corradini Caspiani, tłum.). Corbaccio.
- Frankl, V. (2016). *Człowiek w poszukiwaniu sensu. Głos nadziei z otchłani Holokaustu* (A. Wolnicka, tłum.). Wydawnictwo Czarna Owca.
- Fundacja Nie Widać Po Mnie. (b.d.). *Depresja dzieci i młodzieży – statystyka, rodzaje, przyczyny i objawy depresji u dzieci*. Fundacja Nie Widać Po Mnie. [https://niewidacpomnie.org/2023/02/20/depresja-dzieci-i-młodziezy-statystyka-rodzaje-przyczyny-i-objawy-depresji-u-dzieci](https://niewidacpomnie.org/2023/02/20/depresja-dzieci-i-mlodziezy-statystyka-rodzaje-przyczyny-i-objawy-depresji-u-dzieci)
- Galarowicz, J. (1992). *Na ścieżkach prawdy. Wprowadzenie do filozofii*. Wydawnictwo Naukowe PAT.

- Grzybowski, P. (2013). *Edukacja międzykulturowa – konteksty. Od tożsamości po język międzynarodowy*. Oficyna Wydawnicza „Impuls”.
- Jan Paweł II. (1979). *Encyklika Redemptor hominis*. Editrice Vaticana.
- Jan Paweł II. (1987). *Encyklika Sollicitudo rei socialis*. Editrice Vaticana.
- Jan Paweł II. (1988). *Posynodalna adhortacja apostolska Christifideles laici Ojca Świętego Jana Pawła II o powołaniu i misji świeckich w Kościele i w świecie dwadzieścia lat po Soborze Watykańskim II*. Libreria Editrice Vaticana.
- Jan Paweł II. (2020). *Mężczyznę i niewiastę stworzył ich. Odkupienie ciała a sakramentalność małżeństwa*. Wydawnictwo AA.
- Kozubek, M.T. i Silva, R.A.S.L. (2023). Chiara Lubich and the intercultural dialogue – educational relevance in a time of new conflicts. *Religions*, 14(1), 1–18. <https://doi.org/10.3390/rel14010038>
- Krzyżak, T. (2017). *Wanda Półtawska. Biografia z charakterem*. [E-book]. Wydawnictwo WAM.
- Mariański, J. (2017a). *Godność ludzka – wartość ocalona? Studium socjopedagogiczne*. Płocki Instytut Wydawniczy.
- Mariański, J. (2017b). *Godność ludzka w kontekście społecznym. Szkice ze społecznego nauczania Kościoła katolickiego*. Wydawnictwo Archidiecezji Lubelskiej „Gaudium”.
- Mariański, J. (2019). Godność ludzka jako wartość i sposoby jej uzasadniania w opinii młodzieży. *Zeszyty Naukowe Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II*, 62(4), 5–29.
- Mazurek, F.J. (2001). *Godność osoby ludzkiej podstawą praw człowieka*. Redakcja Wydawnictw KUL.
- Milan, G. (2019). Budowanie procesów międzykulturowych w trudnych czasach. Propozycja według myśli i dzieła Chiary Lubich (S. Grochmal, tłum.). *Paedagogia Christiana*, 43(1), 311–326. <http://dx.doi.org/10.12775/PCh.2019.016>
- Morin, E. (2020). *La fraternità, perché? Resistere alla crudeltà del mondo*. AVE.
- Morin, E. (2023). *Di guerra in guerra. Dal 1940 all'Ucraina invasa*. Raffaello Cortina Editore.
- Moroń, M. i Ałtas, K. (2023). Pandemic burnout, depression, and anxiety among adolescents: A network analysis. *Przegląd Badań Edukacyjnych (Educational Studies Review)*, 2(40), 231–254. <https://doi.org/10.12775/PBE.2022.026>
- Nikitorowicz, J. (2021). *Edukacja międzykulturowa w kreowaniu kultury pokoju w warunkach wielokulturowości*. Wydawnictwo Prymat. <http://hdl.handle.net/11320/12313>
- Ogrodzka-Mazur, E. (2018). Intercultural education in Poland: Experiences, problems and prospects. W: O. Bernad-Cavero i N. Llevot-Calvet (red.), *New pedagogical challenges in the 21st century: Contributions of research in education*. <https://www.intechopen.com/chapters/57268>
- Olbrycht, K. (2020). Potrzeba afirmacji człowieka jako wyzwanie dla wychowania. *Horyzonty Wychowania*, 19(50), 93–104. <https://doi.org/10.35765/hw.1918>
- ONZ. (1948). Powszechna deklaracja praw człowieka. UNESCO. https://www.unesco.pl/fileadmin/user_upload/pdf/Powszechna_Deklaracja_Praw_Czlowieka.pdf
- Półtawska, W. (2001a). *Stare rachunki*. Edycja Świętego Pawła.
- Półtawska, W. (2001b). *Z prądem i pod prąd*. Edycja Świętego Pawła.
- Półtawska, W. (2009a). *Beskidzkie rekolekcje. Dzieje przyjaźni księdza Karola Wojtyły z rodziną Półtawskich*. Święty Paweł.
- Półtawska, W. (2009b). *I boję się snów*. Edycja Świętego Pawła.
- Półtawska, W. (2013, 14 października). *Przemówienie Wandy Półtawskiej do młodzieży. XXVII Liceum Ogólnokształcące w Lublinie*. [Wideo]. YouTube. <https://www.youtube.com/watch?v=IVD1HXqp7JI>
- Półtawska, W. (2018). *Genealogia divina. Boże pochodzenie człowieka*. Edycja Świętego Pawła.
- Półtawska, W. (2023a). Narracje podczas spotkania M. Kozubek z dr Półtawską. [Prywatne archiwum autorki].
- Półtawska, W. (2023b). *O więcej niż życie. Biografia w zarysie*. Edycja Świętego Pawła.

- Raspi, L. (2020, 10 lutego). L'emergenza educativa e la crisi etica: Ipotesi pedagogiche per un'educazione che riscopra l'umano. *Pedagogia. Rivista*, 1. <https://www.didatticaermeneutica.it/2020/02/10/lemergenza-educativa-e-la-crisi-etica-ipotesi-pedagogiche-per-uneducazione-che-riscopra-lumano>
- Rembierz, M. (2019). Między wielokulturowością „wieży Babel” a zróżnicowanymi kulturowo pograniczami. Pedagogiczne poszukiwania i idee Tadeusza Lewowickiego w zakresie edukacji kształtującej relacje międzykulturowe. *Edukacja Międzykulturowa*, 2, 40–56. <https://rebus.us.edu.pl/handle/20.500.12128/15225>
- Ricoeur, P. (1985). *Egzystencja i hermeneutyka. Rozprawy o metodzie*. (E. Bieńkowska i in., tłum.). PAX.
- Surminski, A. (2011). *Życie ptaków w Auschwitz* (R. Załuska, tłum.). Wydawnictwo Carpatia.
- Terlikowski, T. (2017). *Maksymilian M. Kolbe. Biografia świętego męczennika*. Wydawnictwo Esprit.
- Wińska, U. (1985). *Zwyciężyły wartości. Wspomnienia z Ravensbrück*. Wydawnictwo Morskie.
- Zambrano, M. (2020). *Persona e democrazia. La storia sacrificale*. SE.
- Zambrano, M. (2021). *Per l'amore e per la libertà. Scritti sulla filosofia e sull'educazione*. Marietti 1820.

Copyright and License

This article is published under the terms of the Creative Commons Attribution – NoDerivs (CC BY- ND 4.0) License <http://creativecommons.org/licenses/by-nd/4.0/>